

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr. K. Schilder.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan: Prof. Dr. K. SCHILDER, Vloedijk 14, Kampen. Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V. — Goes.

Postrekening No. 406046. — Telefoon 2424. BUREAU „DE REFORMATIE“ — GOES. Ingevolge papieroverschot B.P. no. 6308 verskijnt deze uitgave wekelijks en is de omvang van dit nummer 5 pag. form. 50 x 41 1/2 cm.

Abonnement: f 4.— per half jaar bij vooruitbetaling. Voor het Buitenland en Ned. Indië f 10.— per jaar. Advertentiën: 10 cent per mm. Losse nummers 20 cent.

IN MEMORIAM

PROF. DR. S. GREIJDANUS

„Wagen Israëls en zijn ruiters“

Van zóó groote betekenis voor de Nederlandse Gereformeerde Kerken en de gereformeerde theologie schijnt ons het levenswerk van onzen betreurden prof. dr. S. Greijdanus, dat we aan dit zijn werk in dit nummer van ons blad onze bijzondere aandacht wijden.

Velen zullen er zijn, die ons verstaan zouden, als wij bij de baar van Greijdanus speciaal Elisa's woord „mijn vader, mijn vader“ de kerk op de lippen leggen. Want de gestorvene was een oud man geworden; velen hadden hem lief, en bededen gaarne, zijn leerling te zijn geweest en te willen blijven: in zó'n geval is men gul met den naam van „vader“, „mijn vader“. Maar dat andere woord van Elisa, als hij Elia ziet verdwijnen uit zijn gezicht? Dat: „wagen Israëls en zijn ruiters“? Is dat woord niet aan de militaire sfeer ontleend, en is het dan niet te fors, en te pompeus? Ja, vooral dat laatste! Want, dat Greijdanus fors kon zijn in zijn optreden, ontkennen ze niet: snel slinkt het aantal dergenen, die zijn optreden in 1944 „psychologisch“ wilden „verklaren“, dan wel uit — het is gezegd — „seniele aftakeling“, dan wel uit het vereenzaamd zijn en het tengevolge daarvan missen eener eertijds aanwezige rem... Maar zij vragen zich af, of het niet waar was, dat alleen nu en dan Greijdanus' gepantserde vuist uitschoot, en of niet veeleer de stille studeerkamerfiguur, mits aan zichzelf overgelaten, een innerlijke aversie aan den dag legde tegen alles wat op het strijdgewoel ook maar zou lijken? „Wagen Israëls en zijn ruiters“, nu ja, dat past bij Elia, een man, van wien eens de woordspeling (om niet te zeggen: het woordenspel) gebruikt is, dat hij komt als de bliksem, en gaat als de bliksem. Maar niet bij Greijdanus zoals hij daar stil over de straten van Kampen schoof, punctueel alsof hij werkte voor een „baas“. Zoo oordeelt menigeen, zelfs wanneer hij bedenkt, dat Greijdanus niet voor een „baas“, doch voor den Koning werkte. Wat nog veel „erger“ is.

Nu zal al wat bevreemdend is in onze herinnering aan Elisa's woord, gesproken bij de wegneming van Elia, reeds dan er aan ontvallen, als men bedenkt, dat het niet alleen met het oog op Elia gesproken is. Ook Elisa zelf is eens getypeerd onder het roepen: „wagen Israëls en zijn ruiters“. En dit door koning Joas van het tien-stammen-rijk (2 Kon. 13:14). Elke poging om dezen uitroep alleen bij „Elia-naturen“ zinvol te doen achten, strandt op het nuchtere feit, dat Elia en Elisa twee zeer uiteenlopende „typen“ zijn.

Maar dan die militaire, om niet te zeggen: militante ondertoon in den uitroep van Elisa — Joas? Dat stormachtige heengaan-in-glorie van den onstuimigen Elia, die niet alleen als het weerlicht komt, doch ook alzoó gaat? Dat woord-van-parousie, zoals men het haast zou zeggen?

We vragen: is het wel waar, dat Elisa's uit-

roep: „wagen Israëls en zijn ruiters“ speciaal aan Elia's hemelvaart, aan die heel bijzondere wijze-van-weg-neming herinnert? Indien het zóó was, hoe kon dan een koning als Joas hetzelfde exclameeren bij een „normaal“ sterfbed, zoals aan Elisa werd beschikt? „Elisa nu was krank aan de ziekte waaraan hij zou sterven; en Joas, de koning van



Israël, kwam tot hem af, weende bij hem (anderen vertalen: over hem), en zeide: mijn vader, mijn vader, Israëls strijdagens en ruiters!“ Daar ligt een oud man op het bed, en de ziekte, die zijn lichaam gaaf sloopen, wierp hem reeds neer. Waarschijnlijk zal hij al ongeveer tachtig jaar zijn, en een loopbaan van meer dan een halve eeuw achter zich hebben (Leidsche Vertaling). Hier is van een ostentatief-mirakuleuze hemelvaart, van een „ongewone“ wegneming, geen schijn of schaduw. En toch datzelfde woord als bij Elia? Maar dan dient men ook alle gedachte uit te bannen, alsof die uitroep over strijdagens en bemanning verbonden zou zijn alleen aan de wijze-van-heengaan uit dit tijdelijke leven. Wie van het „aardsch gedruisch“ wordt weggenomen, hoe dan ook, op Elia's dan wel op Elisa's manier, die wordt juist van Israëls strijdagens afgetild, en van hun bemanning neemt hij afscheid.

Want de uitroep „wagen Israëls en zijn bemanning“¹⁾ ziet niet op het uit-gaan uit het strijdperk, doch op het verkeer daar midden-in; de wagens „Gods“, die Elia komen ontrukken, zijn wat anders dan de „wagens“, waarmee Israël heeft „op te rukken“. Zoo men de niet geheel juiste onderscheiding van „strijdende“ en „triumfeerende“ kerk zou willen hanteeren, welnu, dan zijn de „wagens“ „Israëls“ geen transport-materiaal op den (voor niemand aanwijsbaren) „weg“ van „strijdende“ naar „triumfeerende“ kerk, doch strijd materiaal in den strijd der „ware“ tegen de „valsche“ kerk, in den kamp der tegen de wereld en den antichrist „strijdende“ kerk-van hiér. „Wagen Israëls“, dat zou vandaag zoo iets heeten als: een aan Israël toebehoorende „tank“²⁾. En „zijn ruiters“ (bemanning) zoo iets als: „bestuurder“ van de tank. Het is een tragische vergissing, als iemand den piloot in de cockpit, den bestuurder van de pantsertank, zou vergelijken met den generaal, die in staatsie thuis gehaald wordt. Als Elisa omtrent Elia, en als Joas omtrent Elisa zegt: gij doet mij denken aan een Israëls-wagen en zijn bestuurders, dan zien zij niet op het „moment“, waarin Elia weggerukt wordt onder oog- en oorverblindend geweld van hemelkracht (wat ziét een mensch daar eigenlijk van?), noch op dat moment, waarin een oud man ligt te hijgen op zijn bed, maar dan zien ze terug op hun ambtelijke verleden, op hun werk, op hun militairen dienst, uit de dagen, toen er, om zoo te zeggen, noch geen gouden dan wel zware randen aan de lucht waren. Dezelfde periode, waarin Elia en Elisa „vader“ zijn, is het óók, waarin ze associaties wekken aan tanks-in-oorlog. En de één doet het op z'n Elia's: polemisch, heftig, stootend, abrupt; de ander meer systematisch, scholen bouwend, instructie gevend, leerlingen makend. Maar — beiden dóen het: ze hebben des HEEREN wagen beklommen, den goeden strijd gestreden, en kunnen het verloop van den strijd en zijn concrete eischen van het oogenblik evenmin in de hand houden als een ander. Wie een tank besturen moet, wordt ergens in het strijdperk, aan het front, „in-gezet“. Wij moesten dat Duitsche woord eens wat vaker van kerk-knechten gebruiken, nu we het toch eenmaal hebben.

Zoo wordt de wegneming van dien man Gods, dien wij als nestor onzer hoogleeraren mochten bezitten, directe aanleiding voor het wederom uitroepen, maar dan in den nominativus der belijdenis, niet in den vocativus der persoons-vereeering, van het bekende: strijdagens Israëls, en zijn bestuurder! Israëls Schuts!³⁾

Natuurlijk is dit ons zeggen geen proeve van „exemplarisme“; want niet alleen is de strijd der profeten van de kerk gedurende alle eeuwen tenslotte een borduren op hetzelfde doek, maar ook is, hoezeer ook de situaties wisselen, en het tijdsbeeld verandert, de worsteling, waarin zij hun positie zich zien aangewezen, gedurende alle eeuwen een strijd om dezelfde grondmotieven en tegen dezelfde vijanden.

Wat is voor de armee der kerk in haar oprukken naar den dag der dagen het eerste, zoo het niet de uitlegging van de Schrift is? God nam van ons een man, die, met een vasthoudendheid als slechts de eenvoudigen bezitten, zijn leven heeft gegeven aan de exegese van de Schrift. Wat hij in deze kwaliteit en door zijn omvangrijken arbeid voor de kerk beteekent, beseft slechts hij, die weet, dat een kommentaar, die dezen naam verdient, een gebeurtenis is van ongeveer éénmaal in een eeuw. Zoo niet in langer